

Introducció

Nèstor Novell

Economista. Coordinador Converses de Maig

L'objectiu de les converses és generar un fòrum al bell mig del País, i al bell mig de les Comarques Centrals, per a poder discutir de manera serena i, jo diria o voldria, intel·ligent, sobre aspectes no tant de la immediata política o conjuntural, sinó de qüestions que van més enllà, de temes de més llarg recorregut.

El tema de 2018 és «Sumar per a governar-nos el territori» i hem intentat sumar una bona colla d'entitats per a parlar de dos espais que són absolutament importants per la qüestió que ens convoca, que és governar-nos el territori. Aquests dos espais són les Comarques Centrals Valencianes, com a model d'una regió intermèdia, i la gran àrea metropolitana de València, com a model d'àrea metropolitana.

Tot i que les qüestions territorials no són una preocupació evident per als ciutadans, no és menys cert que la forma en la qual s'organitza el territori respon a uns interessos i a uns objectius ben determinats.

L'administració és l'encarregada de delimitar els espais administratius que considera necessaris per a dur endavant les diverses polítiques que hi adreça, bé a la població i al territori de cada espai o bé al conjunt de la població i del territori que justifica el seu àmbit de poder, és a dir, la nació-estat.

És per això que a l'hora d'analitzar les diverses divisions territorials, hi ha un ample ventall que va des de les imposades de Nova Planta per a generar una nova realitat referencial, per a controlar administrativament la ciutadania i per a dirigir les polítiques i els fluxos econòmics en funció

d'uns determinats interessos o premisses, fins a delimitacions territorials que responen a realitats històriques, que apliquen el principi de subsidiarietat i es posen al servei dels fluxos socials i econòmics reals amb la finalitat de potenciar els actius del territori i les seues relacions amb els territoris de l'entorn.

Els models d'organització existents barregen de manera i en grau diversos els aspectes que hem posat en relleu abans. A més, com que cada organització territorial porta aparellada tant una organització administrativa concreta –és a dir, un model de gestió i d'accés a la funció pública específic–, com també un model polític i de participació social ben diferent, convindrem que (a banda de ser el tema territorial una cosa bastant complicada i amb forts interessos en contra de qualsevol canvi), són aspectes que condicionen les nostres relacions socials, els nostres referents culturals, la qualitat dels fluxos econòmics i laborals, la nostra capacitat d'actuar democràticament, la gestió dels recursos del territori i, en definitiva, la nostra qualitat de vida.

L'Estat espanyol va a contracorrent respecte a la resta d'Europa. A hores d'ara, Alemanya i França, seguides de prop pels països escandinaus, són els principals àmbits geogràfics de concentració de xarxes de cooperació entre ciutats. Com diuen Jordi Borja i Manuel Castells, la cooperació es dona quan els guanys en competitivitat són superiors a les possibles pèrdues en avantatges comparatius existents i, quan es produeix un canvi d'escala d'actuació que fa que la cooperació es convertisca en l'instrument per consolidar-se a aquest nivell. Cooperar per competir tots junts millor és el *leitmotiv* de les xarxes de cooperació entre ciutats.

En resum podem dir que:

El territori determina l'orientació, la dimensió i les proporcions de les intervencions públiques i privades. La seua delimitació la marca la lògica administrativa, però també les dinàmiques socioeconòmiques relacionals, la dimensió física, les restriccions ambientals i l'expressió simbòlica.

La cohesió social legitima un model concret de convivència sobre un territori si garanteix que la majoria dels habitants participen de la seua prosperitat.

La dimensió simbòlica i la identitat són essencials en la competitivitat del territori, perquè aquests, a més de ser contenidors físics, ho són també d'emocions i de significants.

El sistema d'intel·ligència territorial (centres de recerca, formació, cultura i investigació) i el rol que se li assigna en el model condiciona el grau d'innovació, coneixement i atracció de talent del territori.

El model de gestió suposa que els pobles i les comarques han de crear estructures de funcionament que milloren els nivells d'eficàcia i eficiència de les polítiques públiques, la suficiència financera dels organismes territorials i majors graus de participació ciutadana.

Acceptar l'avantatge col·laborador permet afrontar les economies d'escala, les externalitats i les indivisibilitats.

Municipi, comarques, governacions i províncies al País Valencià

El mapa municipal valencià s'ha modificat poc en tota l'època contemporània: 544 municipis en 1789; 558 en 1804 i 542 actualment. El 70,7% d'aquests municipis tenen menys de 5.000 habitants i el 88% menys de 20.000 habitants.

El País és un territori densament poblat, amb municipis en generals mitjans i grans a la plana litoral, mentre que a l'interior sovintegen municipis menuts i de densitats molt menors. De fet, 219 municipis valencians no arriben als 20 km² i 215 municipis tenen una població inferior a 1.000 habitants. Per altra banda, els 5 municipis amb més de 100.000 habitants, tots a la costa, tenen 1.644.966 habitants, el 33% de la població valenciana que és de 4.980.689.

Amb aquesta situació és fàcil veure la necessitat d'encetar dos processos paral·lels que es poden retroalimentar. Per una banda, la implantació d'un nou model d'organització administrativa més propera a la nostra realitat històrica: les batllies, les comarques i les governacions, que no les províncies; i per altra banda, generar xarxes de col·laboració entre les viles i les ciutats a diversos nivells i fent ús de variats instruments com ara les mancomunitats, els consorcis, les comarques i les àrees metropolitanes.

A la proposta de les comarques de gestió integral del territori, sempre se li oposa la divisió provincial. Però les diputacions són institucions poc democràtiques que elegeixen indirectament els seus membres. Una part ben significativa del seu pressupost, un 35%, es dedica a mantindre la pròpia estructura politicoadministrativa, i transfereixen als petits ajuntaments només entre el 8% i el 14% del seu pressupost via subvencions directes. La resta es dedica a un ample ventall d'activitats i de subvencions a associacions de tota mena, que s'encavalquen amb les pròpies de la Generalitat. Les diputacions no tenen l'encomanda de gestionar el territori, així obvien qüestions tan bàsiques com la gestió de cicle integral de l'aigua, la planificació urbanística o la promoció econòmica. Al contrari, via subvencions polítiques promocionen el localisme més tronat, amb cada ajuntament amb una insostenible casa de cultura, una piscina coberta, un poliesportiu i un minipolígon industrial, etc.

A més, les diputacions fraccionen el territori valencià en tres àrees arbitràries, cadascuna de les quals promociona el seu respectiu provinçianisme i la defensa de la seua clientela economicopolítica. Fer desaparèixer les diputacions funcionalment té tot el sentit del món i té els avantatges de l'eficàcia i de l'estalvi econòmic.

Els àmbits territorials del debat

Es tracta d'un espai humà, geogràfic, cultural i econòmic suficientment ampli i divers (880.000 habitants) que permet un desenvolupament coordinat, policèntric i dispers. Està vertebrat per una constel·lació de ciutats mitjanes, entre altres: Xàtiva, Énguera, Ontinyent, Alcoi, Cocentaina, la Vila, Benidorm, Dénia i Gandia, les quals encerclen una àrea rural d'alt valor mediambiental. És un territori de frontissa entre les dues conurbacions del País, el Camp d'Alacant i l'Horta de València. Econòmicament està estructurat per una densa xarxa de petites i mitjanes empreses, majoritàriament turístiques, comercials i de serveis a la costa; i industrials i de serveis a l'interior. En darrer lloc, és una àrea territorial intermèdia que pateix, com preveia l'OCDE, una pèrdua d'importància, econòmica i poblacional, respecte de les àrees metropolitanes veïnes.

El renascut Consorci de les CCV, a parer meu, té un llarg camí a seguir en desenvolupar mesures concretes en els camps prioritaris següents.

La definició del model de gestió, òrgans i objectius operatius del Consorci:

- La identificació dels agents actius en el territori.
- La cooperació intermunicipal i intercomarcal per a generar avantatges competitius i una massa crítica suficient per a planificar i finançar projectes.
- L'aposta pels serveis avançats lligats als processos de cooperació territorial de les indústries, tot i aprofitant els avantatges competitius de les PIME basades en la seua flexibilitat i l'adaptabilitat.
- L'aposta per l'economia productiva, la reindustrialització, el sector agroalimentari i l'extensió de les cadenes de valor, i tot lligat a la promoció i coordinació de les xarxes del coneixement.
- La promoció de la cultura en el territori amb xarxes de creadors, artistes i sistemes de comunicació.
- El desenvolupament d'un Pla d'Acció Territorial amb especial incidència en les infraestructures, la cohesió dels clústers industrials i la protecció del medi natural.

L'Àrea Metropolitana de València (AMV)

A grans trets l'AMV comprén l'Horta i la pràctica totalitat del Camp de Túria, amb penetracions cap a la Ribera. L'AMV, una mica més laxa, comprén al voltant de 73 municipis i vora 1.700.000 persones que viuen i treballen en un semicercle (irregular) d'uns 25 o 30 km.

L'AMV és una àrea metropolitana de llibre i això ens permet disposar d'un model general que s'ajusta bastant bé. Si parlem de la polinucleació, de la població o de la densitat, les dades ho corroboren. Si parlem de l'especialització funcional, és evident el procés de terciarització de la ciutat de València i el predomini de la indústria a la perifèria, amb totes les matisacions que calga. A més, en la mateixa perifèria hi ha especialitzacions relatives segons subàrees. La segregació social està present tant al nucli

central com a la perifèria, perquè en la mesura que l'apropiació de l'espai residencial és un fenomen vinculat a la renda (també a les relacions de domini) i els espais degradats o vulnerables es fan presents per tot arreu. Per últim, pel que fa al grau de compacitat o *urban sprawl*, les dades permeten comprovar que l'Àrea Metropolitana de València és un espai on predominen les ciutats compactes que segueixen el model anomenat «Mediterrani». Tanmateix, una observació de les tendències recents fa palés que dins de la mateixa Àrea el grau de dispersió difusa no és, malauradament, menyspreable i representa un greu repte de futur.

A l'AMV hi ha la quantitat gens menyspreable de 52 milions de m² especialitzats en l'ús industrial, la gran majoria de municipis (63) en tenen un o més d'un i, errors a banda, el nombre de polígons existents a l'AMV és d'uns 150. La població supera 1.600.000 d'habitants.

L'AMV és la tercera aglomeració urbana de l'estat i al País Valencià manté una clara preeminència malgrat els greus problemes de cohesió territorial, així com el nul reconeixement de la seua posició jeràrquica en el sistema de ciutats per part de la resta de ciutats valencianes.

L'ordenació del territori, els seus usos, el transport públic i les xarxes de comunicació intermodals i la conservació del medi i de les activitats econòmiques i socials, obrin un ample ventall de camps que mostren la necessitat d'un govern metropolità, representatiu, com un ens local del mateixos municipis, i sense intromissions d'altres administracions i amb recursos econòmics i capacitat autònoma de gestió.

L'organització de les jornades

L'objectiu és posar a l'abast de tècnics, polítics i públic en general, models, tècniques i polítiques adreçades al futur de dos territoris valencians: les CCV i l'AMV.

Les jornades s'adrecen a l'administració valenciana i als principals agents involucrats en qüestions territorials: administració municipal, mancomunitats, agents locals de caràcter social, mitjans de comunicació, partits polítics, sindicats, institucions de formació i culturals, tècnics municipals i professions liberals i personalitats amb capacitat de generar opinió.

«Les Converses de Maig» consistiran en quatre sessions de vesprada, dues a València i dues a Bellreguard, a les quals s'han convidat experts valencians i d'Andalusia, el País Basc i Catalunya. Cada grup d'experts realitzarà una sessió de treball amb les persones inscrites en el curs (30 minuts per expert, màxim 25 persones). Posteriorment els experts participaran en una taula redona-debat obert al públic.

Les sessions del primer dia analitzaran models d'èxit en gestió del territori i, el segon dia, a propostes concretes d'actuació al territori en qüestió: les CCV o l'AMV.

La primera sessió de cada una dels territoris la dedicarem a analitzar els models d'èxit d'altres indrets, com és l'àrea metropolitana de Bilbao, el que està passant en la comarcalització a Catalunya, el que està passant a altres països europeus que estan centralitzant-se també, com les àrees metropolitanes a França, com el nivell administratiu intermedi que s'ha generat entre el *Land* i els ajuntaments a Alemanya. La segona sessió la dedicarem, també per especialistes, ja en aquest cas concret del País, per parlar de propostes concretes per a cadascun dels territoris.

Com que parlem de conversa, i parlem de conversa intel·ligent, tranquil·la i oberta, en el sentit lliberal, en el sentit anglosaxó de la paraula, sempre afegim a les converses alguna manifestació de caràcter cultural i en aquest cas tenim després la inauguració de l'exposició Poètiques de trencament. Pintors dels anys 70. Són pintors de tot l'Estat, molts d'ells valencians, dels anys de la transició democràtica. Finalment, gaudirem d'un concert de Carles Dénia.